

© Flickr

La ciutat de São Paulo, capital de l'estat de São Paulo, des dels seus inicis, s'ha relacionat amb la cultura.

El qualificatiu ?paulista? (gentilici de l'estat de Sao Paulo) descriu quelcom originari d'aquesta ciutat, i defineix una manera diferent de fer, de parlar, de treballar, de relacionar-se. A Rio de Janeiro segur que prefereixen la versió ?carioca?, menys estressada i més romàntica.

La llista d'edificis a la capital paulista relacionats amb la cultura es fa inacabable. Museus,

teatres, auditoris, espais per exposicions, centres culturals. Els podem trobar al centre, a les grans avingudes, als parcs, als barris residencials. Per a una visita ràpida recomano el Centro Cultural São Paulo. La marca paulista també acompanya esdeveniments culturals com la Bienal de Arte o la Mostra de Cinema.

En l'àmbit de l'arquitectura, el segell de la ciutat va apareix durant la segona meitat del segle passat, quan un grup d'arquitectes paulistes, encapçalats per Vilanova Artigas i Paulo Mendes da Rocha, van crear el que s'ha anomenat Arquitectura de l'Escola Paulista o Brutalisme Paulista. L'avinguda més transitada de la ciutat, com no podria ser d'una altra manera, és la Avenida Paulista. Voreres amples, carril bici, carril bus, connectada al metro, sense cablejat aeri, tancada al trànsit els diumenges. Tota una declaració d'intencions de l'urbanisme modern de qualitat que desitgen els paulistes per a la seva ciutat. I amb un lloc de trobada central, icona de la ciutat, el Museu de Arte de São Paulo, el MASP de Lina Bo Bardi.

Aquest mes de maig finalitzen dues exposicions a Barcelona sobre aquesta irreplicable arquitecta paulista d'origen italià. Junt amb el Masp i la Casa de Vidro, l'obra més important i coneguda de Lina Bo Bardi a São Paulo és el Sesc Pompeia, un centre cultural, social i esportiu, construït en una antiga fàbrica i inaugurat en dues fases entre els anys 1982 i 1986. Aquesta petita ciutat projectada dins el barri de Pompeia, reflex de com imaginava Lina Bo Bardi la societat, va arrelar fort en la vida dels paulistes des del primer moment. Després de més de trenta anys, continua sent un dels equipaments urbans més importants i estimats de la ciutat.

El coratge, la llibertat de pensament i les idees innovadores de Lina Bo Bardi van connectar ràpidament amb la filosofia del Sesc (Serviço Social do Comércio).

La reinterpretació del programa que Lina Bo Bardi proposa al Sesc Pompeia representa un punt d'inflexió en l'arquitectura dels centres culturals que el Sesc ha construït posteriorment a São Paulo i en la manera d'escampar cultura per la ciutat.

Enguany el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya ha estat distingit amb el Premi Nacional de Cultura.

Catalunya no és Brasil i el COAC no és el Sesc, però el respecte que ambdues institucions tenen pel paper dels arquitectes dins la societat són comparables. La qualitat arquitectònica present en cada racó del Sesc Pompeia de Lina Bo Bardi, o del Sesc 24 de Maio de Paulo Mendes da Rocha, citant dos exemples projectats per arquitectes paulistes coneguts internacionalment, ha estat possible gràcies al respecte que el Sesc té per la feina dels arquitectes i per la funció integradora dels seus projectes. Per al Sesc, el projecte arquitectònic ha esdevingut el mitjà per proposar, discutir, educar i, en definitiva, mostrar les intencions integradores de cultura, lleure i esport a la vida de les persones.

El Serviço Social do Comércio, Sesc, és una iniciativa privada dels comerciants brasilers, fundada a nivell nacional l'any 1946, per donar resposta, mitjançant els seus propis recursos, als greus problemes socials que afectaven la població brasilera. El que va néixer d'un

compromís de responsabilitat social dels comerciants brasilers ha esdevingut una de les institucions privades més potents del país, considerada un exemple de foment de la cultura a nivell internacional. A São Paulo el Sesc va entrar amb molta força ja des dels seus inicis. La convergència entre una comprensió ampla de la cultura i un esforç educatiu conscient són marques del Sesc a São Paulo. El Sesc ha creat un segell cultural alternatiu al dels museus paulistes: la cultura que s'escampa, que educa i arriba a les classes més populars.

L'any 2012 "The New York Times" publicava un article destacant el treball del Sesc com a "grup cultural únic", amb un pressupost creixent per a la promoció de la cultura al Brasil. Segons aquest article, "amb un model de finançament únic al món", una entitat privada, sense finalitats lucratiu, amb un pressupost provinent de la taxa de l'1,5% sobre el rendiment de les empreses i que té com a objectiu "utilitzar la cultura com element integrador, com una eina per a la educació i la transformació, per millorar la vida de les persones".

Durant els seus inicis i fins a finals dels anys cinquanta, el Sesc São Paulo es dedicava a promoure l'assistència sanitària dels seus treballadors i les seves famílies en petites cases que comprava o llogava, arribant fins a vint i dues unitats a São Paulo l'any 1957.

A mitjans dels anys cinquanta el Sesc amplia l'activitat en centres socials de nova planta, construïts seguint un patró d'estètica escolar. L'assistència sanitària s'amplia i s'incorporen els menjadors col·lectius i els espais socials. Als anys seixanta el Sesc construeix els primers grans centres culturals i esportius. Les necessitats bàsiques consumien tota la renda familiar. El turisme social, el foment d'activitats culturals i de lleure esdevenen els objectius de la institució.

Les diferents unitats incorporen un programa comú però flexible, seguint la filosofia del Sesc, que deixa en mans dels arquitectes la responsabilitat d'adaptar-lo a cada emplaçament, permetent una identitat pròpia a cada nou centre cultural.

Als anys setanta, percebent el canvi polític i social del país, ansiós per a ocupar nous espais, el Sesc va invertir en accions culturals, abans reprimides pel règim militar. Van sorgir diversos projectes dedicats al teatre, cinema, arts plàstiques, música i literatura.

En aquesta època, encarrega a l'arquitecta Lina Bo Bardi la transformació d'una antiga fàbrica en un centre cultural i esportiu, amb la premissa d'aprofitar les naus existents. L'arquitecta italiana està en hores baixes, quasi condemnada a l'ostracisme pel règim militar. El Sesc li confia el seu projecte més ambiciós, l'arquitecta instal·la el seu despatx a peu d'obra i durant quasi una dècada dedica tota la seva energia a projectar sobre el terreny les seves idees. El resultat és un lloc difícil de definir però segur tal i com la Lina Bo Bardi el va imaginar, ple cada dia de gent feliç.

Actualment el Sesc disposa d'un total de quaranta tres centres culturals i esportius localitzats en diferents ciutats de l'estat de São Paulo, vint i tres a la capital paulista, localitzats en els diferents barris. El darrer es va inaugurar a finals del 2018 a l'Avinguda

Paulista. El proper, aquest any a Guarulhos. I seguint.

La superfície mitjana de cada centre oscil·la entre els quinze mil i els quaranta mil metres quadrats construïts, arribant fins als cinquanta mil en el cas del Sesc Interlagos, emplaçat enmig de la natura, en un terreny de quasi cinquanta hectàrees als afores de la ciutat.

Els projectes s'adjudiquen mitjançant concursos nacionals oberts a la millor proposta arquitectònica. Els millors despatxos de la ciutat han pogut créixer gràcies a aquests encàrrecs de qualitat.

Personalment, he passat moltes tardes de dissabte amb els nanos al Sesc Pinheiros, veient teatre, visitant exposicions, fent tallers, jugant i prenent un gelat. El meu petit hi va dos matins per setmana a fer activitats extra escolars, amb dinar inclòs. I com nosaltres, milers de famílies paulistes gaudeixen d'aquesta cultura escampada per la ciutat gràcies Sesc.

Voldria aprofitar aquest escrit per dedicar unes paraules a en Marcos Basso Cano, un company arquitecte que ens ha deixat recentment. Des de São Paulo, la meua sòcia arquitecta Luisa Mellis amiga d'en Marcos i jo, ens volem afegir al gran nombre de familiars i amics per recordar la força, el carisma i la bondat que projectava la seva presència entre nosaltres. Descansa en pau estimat Marcos.

Julián Muñoz Courtier, arquitecte. Corresponsal del COAC a São Paulo, Brasil

[1]

Tornar [2]

Copyright@ Col·legi d'Arquitectes de Catalunya : <http://coac.arquitectes.cat/ca/mon/servico-social-do-comercio-sao-paulo>

Links:

[1] <http://coac.arquitectes.cat/ca/printpdf/printpdf/18803>

[2] <http://coac.arquitectes.cat/ca/javascript%3Ahistory.back%281%29>